

Αντιπρόταση υπέρ της δημοκρατικής φαρμακοθεραπείας

ΤΟΥ ΓΙΩΡΓΟΥ ΚΕΣΙΣΟΓΛΟΥ

JOANNA MONCRIEFF, *Ο Μύθος της Χημικής Ίασης. Μια κριτική της ψυχιατρικής φαρμακοθεραπείας*. εκδόσεις Oposito/Δίκτυο Ακούγοντας Φωνές, σελ. 475.

Μετάφραση: Ηλίας Γιαννόπουλος

Επιμέλεια: Λυκούργος Καρατζαφέρης.

Στις 3 Φλεβάρη 2020, ο ειδικευόμενος ψυχίατρος στη Σκωτία Dr. Evgeny Legedin έκανε ένα tweet όπου ισχυρίστηκε ότι έλαβε την απάντηση «μας έχουν συστήσει να μην αγοράζουμε βιβλία της Moncrieff», όταν τον Δεκέμβρη 2018, ζήτησε ένα αντίτυπο του εν λόγω βιβλίου από τη βιβλιοθήκη του Royal College of Psychiatrists. Το tweet του ξεσήκωσε μια μικρή αναστάτωση και προκάλεσε πολλά retweet και ακόμη περισσότερα «Μου αρέσει». Η αναζήτηση για τη διασταύρωση αυτού του ισχυρισμού έδειξε ότι ο ηλεκτρονικός κατάλογος της βιβλιοθήκης περιλαμβάνει μόνο ένα τεκμήριο, με εγγραφή στις 10 Φλεβάρη 2020, μια βδομάδα σχεδόν μετά την ανάρτησή¹. Οι απόψεις λοιπόν της ψυχιάτρου Joanna Moncrieff, Καθηγήτριας Κριτικής και Κοινωνικής Ψυχιατρικής στο University College London, μάλλον δεν χαίρουν ιδιαίτερης αποδοχής από τον επίσημο κλάδο της ψυχιατρικής. Η ίδια αποτελεί ιδρυτικό μέλος του Δικτύου Κριτικής Ψυχιατρικής καθώς και συνοδοιπόρος πολλών δικτύσεων (όπως το Παγκόσμιο Δίκτυο των Ανθρώπων που Ακούει Φωνές ή/και η Βρετανική Ψυχολογική Εταιρεία) και πρωτοβουλιών που ασκούν κριτική στην κυρίαρχη ψυχιατρική αντιπροτείνοντας κριτικά ρεαλιστικές εναλλακτικές για την ανάρρωση από τον ψυχικό πόνο. Το συνολικό έργο της, όπως και το αναφερόμενο βιβλίο της, συναρθρώνει την αμφισβήτηση της βιολογικά προσανατολισμένης ψυχιατρικής, όχι μόνο με πολιτικό πρόσημο, αλλά και με επιστημονικά τεκμηριωμένες προτάσεις.

Το βιβλίο αυτό εμφανίζεται επίκαιρα στο ελληνικό βιβλιοτοπίο, παρέχοντας θεωρητικά και (αντι)ψυχοφαρμακολογικά εργαλεία στη δημόσια παρέμβαση και το λόγο οργανώσεων όπως το ελληνικό Δίκτυο «Ακούγοντας Φωνές», η Πρωτοβουλία για ένα Πολύμορφο Κίνημα στην Ψυχική Υγεία, το Παρατηρητήριο για τα Δικαιώματα στον χώρο της Ψυχικής Υγείας (από τις ομάδες των οποίων εξάλλου προέρχονται οι συντελεστές της ελληνικής απόδοσης). Πιο συγκεκριμένα, τα δυο κύρια ωφέληματα που προσφέρει το βιβλίο για την αμφισβήτηση της κυρίαρχης ψυ-επιστήμης, είναι ένας επικαιροποιημένος αντι-κατάλογος των ψυχιατρικών φαρμάκων, ως δραστικές ουσίες συνδεδεμένες με συγκεκριμένες διαγνώσεις, παράλληλα με τη συστηματική και τεκμηριωμένη από επιστημονικές μελέτες «αποδόμηση» του συλλογικού μύθου της χημικής ίασης, δηλαδή «του μύθου ότι τα ψυχιατρικά φάρμακα δρουν επιδιορθώνοντας τη βιολογική βάση των ψυχιατρικών συμπτωμάτων ή ασθενειών» (σελ. 387).

Ως ένα αντι-εγχειρίδιο ψυχοφαρμακολογίας, το βιβλίο διατρέχεται από μια αντιστροφή της οπτικής, από ένα νοσοκεντρικό μοντέλο σε ένα φαρμακοκεντρικό μοντέλο, που επιδιώκει την αντιμετώπιση του ψυχικού πόνου και την προαγωγή της ανάρρωσης με σεβασμό στα δικαιώματα των «ασθενών». Αυτό είναι το πρόταγμα του βιβλίου, το οποίο αναπτύσσεται στα πρώτα δυο κεφάλαια. Το νοσοκεντρικό μοντέλο, η τρέχουσα κυρίαρχη άποψη για τη δράση των ψυχιατρικών φαρμάκων, αφορά την ιδέα ότι, «δρώντας πάνω στους μηχανισμούς της ασθένειας, τα φάρμακα κινούν τον ανθρώπινο οργανισμό από μια ανώμαλη κατάσταση της φυσιολογίας του προς μια πιο ομαλή» (σελ. 44). Απεναντίας, το φαρμακοκεντρικό μοντέλο ισχυρίζεται ότι τα ψυχιατρικά φάρμακα είναι ψυχοδραστικά, δηλαδή «καθαυτά δημιουργούν αφύσικες σωματικές καταστάσεις» (σελ. 44), οι οποίες πάντα υπόκεινται σε αποκλίσεις ανάλογα με το άτομο. Η Moncrieff τονίζει ότι τα φάρμακα παρεμβαίνουν στη φυσιολογική βιολογική λειτουργία, οπότε το σώμα, φυσιολογικά,

¹ Για την ανάρτησή του, δείτε εδώ: shorturl.at/gmpDF· καθώς και για την ακόλουθη διαμάχη, εδώ: shorturl.at/nyGKZ. Για το τεκμήριο στη βιβλιοθήκη του Royal College of Psychiatrists: shorturl.at/ejlm7.

θα προσπαθεί να αντισταθμίσει τις επιδράσεις τους, ενδεχόμενα και με επιβλαβείς συνέπειες. Μετά την παρουσίαση αυτής της αναγκαίας μετακίνησης, στα επόμενα δυο κεφάλαια η συγγραφέας ανιχνεύει πως εγκαθιδρύθηκε ο μύθος της χημικής ίασης στην ιστορία της ψυχιατρικής και της φαρμακευτικής: εξιστορεί με πλούσια βιβλιογραφία πως από τις σωματικές θεραπείες η ψυχιατρική πέρασε στη χρήση των νέων φαρμάκων, λόγω της πολιτικο-οικονομικής πίεσης των ομάδων συμφερόντων της φαρμακοβιομηχανίας στις δεκαετίες του 1950 και 1960.

Σε αυτό το σημείο, να σημειώσω ότι τα κεφάλαια 5-12, ως αντι-εγχειρίδιο ψυχοφαρμακολογίας, είναι διαρρυθμισμένα διαλεκτικά, σε ζεύγη θέσης και αντίθεσης: πρώτα η νοσοκεντρική εισαγωγή για τη χρήση των φαρμάκων στις μεγάλες διαγνωστικές κατηγορίες (ψυχώσεις – αντιψυχωσικά/νευροληπτικά, κατάθλιψη – αντικαταθλιπτικά, διπολική διαταραχή – λίθιο/σταθεροποιητές διάθεσης), η οποία έπεται από μια «πραγματική» τεκμηρίωση της αποτελεσματικότητας και δράσης τους, κατά την φαρμακοκεντρική οπτική. Το μέρος αυτό ακολουθείται από ένα επιπλέον κεφάλαιο (ειδικά για την ελληνική έκδοση), το οποίο εξετάζει κριτικά τη βιβλιογραφία για τη χρήση διεγερτικών στη Διαταραχή Ελλειμματικής Προσοχής – Υπερκινητικότητα των παιδιών και ενηλίκων. Στα τελευταία τρία κεφάλαια, η συγγραφέας συνθέτει το πολιτικό/ψυχιατρικό πρόταγμα του βιβλίου, εκθέτοντας τις πρακτικές της «δημοκρατικής φαρμακοθεραπείας», απέναντι στην επήρεια της ιδεολογίας της χημικής ίασης. Η δημοκρατική φαρμακοθεραπεία ενέχει την «επιμεριζόμενη λήψη αποφάσεων», κατά την οποία οι ψυχίατροι θα δρουν περισσότερο συνεργατικά ως σύμβουλοι φαρμάκων, ενημερώνοντας ισότιμα για τις δυναμικά ωφέλιμες ή/και επιζήμιες επιδράσεις των φαρμάκων, με καθοριστικό κριτήριο απόφασης την ίδια την εμπειρία των ανθρώπων.

Συνολικά, οι συντελεστές της έκδοσης έχουν κάνει μια αψεγάδιαστη δουλειά στη γλωσσική απόδοση, την επιστημονική, αισθητική και φιλολογική επιμέλεια, αλλά και την τυπογραφία, τη βιβλιογραφία και το ευρετήριο. Η ελληνική έκδοση έχει μάλιστα επικαιροποιηθεί επιστημονικά, δέκα χρόνια κατόπιν της πρωτότυπης. Το βιβλίο όχι μόνο μπορεί να αποτελέσει ένα εργαλείο για τους επαγγελματίες της ψυχικής υγείας, αλλά, όπως δηλώνει ο Pete Sanders στο οπισθόφυλλο, θα άξιζε να γίνει βασικό ανάγνωσμα σε όλα τα εκπαιδευτικά προγράμματα συμβουλευτικής και ψυχοθεραπείας. Γιατί όχι και στις ειδικεύσεις ψυχιατρικής;